

Ocena izvajanja varstvenih ukrepov iz Deželnega zakona 26/2007: doseženi rezultati, opredeljene težave in morebitne pomanjkljivosti

Zaira Vidau

9 maggio 2025

9. maj 2025

16 maggio 2025

16. maj 2025

Aula del Consiglio regionale, Trieste, piazza Oberdan 6
Dvorana deželnega sveta v Trstu, Trg Oberdan 6

1 Uvod

Deželna pravila o varstvu slovenske jezikovne manjšine (v nadaljevanju DZ 26/2007) se uvrščajo v pravni okvir Avtonomne dežele Furlanije - Julijske krajine (v nadaljevanju Avtonomna dežela FJK), ki ureja varstvo slovenske manjšine, furlanskega jezika in kulture ter manjšin nemškega jezika.

Sinergija in vzajemnost med deželno upravo in slovensko manjšino sta po skoraj dvajsetih letih od uvedbe DZ 26/2007 tesni in ustaljeni. Kažeta se predvsem na ravneh:

- 1) sodelovanja na politični ravni med pristojnim deželnim odbornikom, slovenskim deželnim svetnikom ter drugimi slovenskimi izvoljenimi predstavniki in slovenskimi predstavniškimi organizacijami v FJK;
- 2) sodelovanja na administrativni ravni med Organizacijskim položajem za koordinacijo manjšinskih jezikov (v nadaljevanju OP za koordinacijo manjšinskih jezikov) v sklopu Službe za manjšinske jezike in rojake v tujini ter slovenskimi organizacijami in ustanovami v FJK;
- 3) sodelovanja med Centralnim uradom za slovenski jezik Avtonomne dežele FJK (v nadaljevanju CU AD FJK) v sklopu Službe za manjšinske jezike in rojake v tujini:
 - a. z lokalno upravo v sklopu Mreže za slovenski jezik v javni upravi (v nadaljevanju Mreža) z namenom utrjevanja rabe slovenščine v javni upravi;
 - b. s slovenskimi organizacijami in ustanovami v FJK z namenom utrjevanja in širjenja slovenskega jezika na poselitvenem območju slovenske jezikovne manjšine.

DZ 26/2007 je temeljno pravno orodje, ki omogoča, da se določbe Zakona št. 38 z dne 23. 2. 2001 – Pravila o varstvu slovenske jezikovne manjšine v deželi Furlaniji - Julijski krajini (v nadaljevanju Zakon 38/2001) izvajajo na poselitvenem območju slovenske jezikovne manjšine s poudarkom na dveh ciljnih skupinah:

- deželni in lokalni upravi;
- slovenskih organizacijah in ustanovah.

Z izvajanjem DZ 26/2007 so državna finančna sredstva, predvidena v državnem Zakonu 38/2001, dodeljena z orodji in s postopki, ki so v pristojnosti Avtonomne dežele FJK.

2 Namen strokovnega poročila in metodološki okvir

Namen strokovnega poročila je orisati stanje izvajanja DZ 26/2007 po posameznih členih, ki ga sestavljajo, in določiti smernice za nadaljnje delo. Pri analizi stanja smo upoštevali obdobje od zaključka Tretje deželne konference o varstvu slovenske jezikovne manjšine (v nadaljevanju Tretje deželne konference) v Trstu leta 2021, torej od 2021 do 2025. V ospredju so:

- rezultati;
- dopolnila k zakonu;
- predlogi dopolnil k zakonu;
- predlogi dodatnega izvajanja določil;
- določila, ki se ne izvajajo.

Poročilo predstavlja povzetek sedmih poglobljenih intervjujev s predstavniki institucij, ki so neposredno soudeleženi v izvajanju DZ 26/2007 na politični, institucionalni, administrativni in jezikovni ravni. Spregovorili so: odbornik Avtonomne dežele FJK za lokalno samoupravo, sistem javnih uslužbencev, varnost, priseljevanje, deželne rojake v tujini in manjšinske jezike, vodji OP za koordinacijo manjšinskih jezikov in CU AD FJK z zaposlenimi, slovenski deželni svetnik, predsednik Institucionalnega paritetnega odbora za vprašanja slovenske manjšine (v nadaljevanju Paritetni odbor) in predsednika krovnih organizacij slovenske jezikovne manjšine v Italiji, Slovenske kulturno-gospodarske zveze (SKGZ) in Sveta slovenskih organizacij (SSO). Intervjuje smo opravili med februarjem in aprilom 2025.

Da bi pridobili celostni oris izvajanja DZ 26/2007, smo se z intervjuvanci pogovorili o izvajanju oziroma neizvajanju ukrepov po posameznih členih in s poudarkom na vsebinah, za katere je bil intervjuvanec bolj kvalificiran. Vsem intervjuvancem smo postavili vprašanje o splošni oceni DZ 26/2007 in učinkovitosti v njem predvidenih ukrepov z vidika ohranjanja in razvoja slovenske skupnosti v FJK ter rabe slovenskega jezika v javnosti.

Da bi zagotovili preglednost sicer bogatih in raznolikih vsebin zakona, je predstavljena analiza razdeljena po členih DZ 26/2007.

V analizi nismo preverjali izvajanja določil, ki so predmet ločenih strokovnih poročil, predstavljenih na tej konferenci, in sicer:

- 16. člena o ukrepih za promocijo znanja slovenskega jezika s poudarkom na priznavanju naslovov in nazivov, pridobljenih v Sloveniji;
- določil, namenjenih slovenskim organizacijam in lokalni upravi na Videmskem: 20. člen – Ukrepi za razvoj območij Nadiških dolin ter Terske, Železne in Kanalske doline; člen 21 bis – Posebni prispevek za Občino Špeter; 22. člen – Prispevki za ukrepe v korist rezijanščine ter jezikovnih različic v Nadiških dolinah ter Terski in Kanalski dolini.

Prav tako v poročilu nismo upoštevali 6. poglavja DZ 26/2007, ki vsebuje prehodne, končne in finančne določbe.

Izrazi za osebe, zapisani v slovnični obliki moškega spola, so uporabljeni kot nevtralni za vse spole.

Uporabljeni izraz »slovenska jezikovna manjšina« je v skladu z deželno in državno zakonodajo. Slovenska skupnost v FJK se v skladu z Okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin Sveta Evrope v javnosti sicer običajno predstavlja kot slovenska narodna skupnost.

3 Ocena izvajanja varstvenih ukrepov iz Deželnega zakona 26/2007

I. Poglavje

Splošne določbe

1. člen

Splošna načela

Avtonomni deželi FJK 1. člen DZ 26/2007 dodeljuje vlogo nosilke politik za ohranjanje in razvoj slovenske jezikovne manjšine, saj s tem zakonom uresničuje načelo varstva manjšin po 6. členu Ustave Republike Italije ter podpira kulturno in jezikovno raznolikost deželnega ozemlja po 3. členu Posebnega statuta Avtonomne dežele FJK (Ustavni zakon št. 1 z dne 31. 1. 1963). Sklicuje se na temeljne mednarodne dokumente o manjšinskem varstvu in varstvu človekovih pravic (Splošno deklaracijo človekovih pravic Organizacije združenih narodov iz leta 1948, Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin iz leta 1950, Okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin Sveta Evrope iz leta 1995, Instrument Srednjeevropske pobude za varstvo manjšinskih pravic iz leta 1994, listine Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi s področja zaščite jezikov, Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih iz leta 1992).

4 | DZ 26/2007 temelji na državni zakonodaji o varstvu manjšin in jo dopolnjuje. Državno zakonodajo določata zlasti Pravila o varstvu avtohtonih jezikovnih manjšin (Zakon št. 482 z dne 15. 12. 1999, v nadaljevanju Zakon 482/1999) in Zakon 38/2001. Avtonomna dežela FJK je pristojna za varstvo manjšin tudi na podlagi Zakonske uredbe št. 223 z dne 12. 9. 2002 (Izvedbeni predpisi Posebnega statuta dežele Furlanije - Julijske krajine o prenosu pristojnosti na področju zaščite jezika in kulture avtohtonih jezikovnih manjšin na območju dežele).

Na tej točki lahko omenimo, da je Ministrstvo za notranje zadeve Republike Italije leta 2024 Svetu Evrope predstavilo šesto periodično poročilo o spremljanju izvajanja Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin (Advisory Committee on the FCNM 2024). Gre za orodje konvencije, ki države podpisnice obvezuje, da na pet let poročajo o varstvu svojih jezikovnih manjšin. Slovenski narodni skupnosti v FJK je namenjeno posebno poglavje, v katerem je poleg pravnega varstva predstavljena slika stanja o rabi slovenščine v javni upravi s poudarkom na dejavnosti CU AD FJK in Mreže. Dokument obravnava še medije v slovenskem jeziku ter delovanje Deželne posvetovalne komisije za slovensko jezikovno manjšino (v nadaljevanju Posvetovalna komisija) in Paritetnega odbora. Vsebuje tudi povzetek vsebin Tretje deželne konference.

Delegacija Sveta Evrope je nedavno zasedala v Trstu. Dne 8. 4. 2025 se je z namenom preverjanja izvajanja Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin srečala s predstavniki slovenske manjšine v FJK.

2. člen

Območje izvajanja

Poselitveno območje slovenske jezikovne manjšine je pravno določeno v Uredbi predsednika republike z dne 12. 9. 2007 (Potrditev seznama občin v Furlaniji - Julijski krajini, v katerih veljajo ukrepi za varstvo slovenske manjšine, v skladu s 4. členom Zakona 38/2001). Uredba določa seznam 32 občin v FJK, v katerih se izvajajo ukrepi za varstvo slovenske manjšine: 6 občin na Tržaškem, 8 občin na Goriškem in 18 občin na Videmskem. Tradicionalni slovenski poselitveni prostor v deželi FJK sicer obsega širše območje z večjim številom občin (Jagodic 2017).

Člen v tretjem odstavku poudarja, da se poselitveno območje slovenske jezikovne manjšine obravnava kot enotno ne glede na narečne različice slovenskega jezika in posledična identitetna opredeljevanja govorcev, ki so značilna za Videmsko. Člen izrecno navaja rezijanščino in lokalne narečne različice v Nadiških dolinah ter Terski in Kanalski dolini.

3. člen

Mednarodni odnosi

V prvem odstavku 3. člena so obravnavani mednarodni odnosi s poudarkom na politikah ter dejavnosti za krepitev in razvoj kulturne in jezikovne raznolikosti, še posebno v povezavi z jezikovnimi manjšinami na deželnem območju.

Drugi odstavek obravnava institucionalne odnose z Republiko Slovenijo. Ti so usmerjeni tako v spodbujanje in podpiranje dejavnosti za zagotavljanje višje ravni varstva slovenske skupnosti v FJK in italijanske skupnosti v Sloveniji kot tudi v izboljšanje znanja in rabe manjšinskih jezikov na posameznih območjih poselitve.

V tretjem odstavku so omenjene možne oblike sodelovanja in vzpostavitve skupnih teles med deželno upravo, Republiko Slovenijo in obema omenjenima narodnima skupnostma.

Na podlagi intervjujev smo opredelili nekatere prednostne oblike odnosov in sodelovanja med Avtonomno deželo FJK, Republiko Slovenijo, slovensko narodno skupnostjo v FJK in italijansko narodno skupnostjo v Sloveniji, ki jih navajamo v nadaljevanju.

Skupni odbor Republike Slovenije in Avtonomne dežele FJK

Skupni odbor Republike Slovenije in Avtonomne dežele FJK (v nadaljevanju Skupni odbor) je bil ustanovljen leta 2015, in sicer s ciljem krepitve neposrednih stikov in sodelovanja med ministrstvi in službami Vlade Republike Slovenije in Deželnim odborom FJK. Sodelovanje poteka na različnih področjih, med katerimi je tudi Delovno omizje, namenjeno manjšinskim vprašanjem, kulturi in izobraževanju. Na omizju tudi z oblikovanjem vsebin in mnenj redno sodelujejo vodji OP za koordinacijo manjšinskih jezikov in CU AD FJK ter predstavniki slovenskih organizacij v FJK, tudi krovnih organizacij SKGZ in SSO.

Peto zasedanje Skupnega odbora je potekalo 22. 3. 2024 v Trstu. V Skupni izjavi sta strani poudarili »pomen vezi, ki jo v odnosih med Slovenijo in Furlanijo - Julijsko krajino predstavljata slovenska narodna skupnost v Furlaniji - Julijski krajini in italijanska narodna skupnost v Sloveniji. Obe sta obravnavani kot ključna akterja in partnerja pri razvoju čezmejnih območij. Republika Slovenija in Avtonomna dežela Furlanija - Julijska krajina posvečata posebno pozornost ukrepom za napredek in promocijo obeh narodnih skupnosti ter jima nudita vso podporo, potrebno za polno uresničevanje pravic pripadnikov manjšin ter ohranjanje in nadaljnji razvoj njihove identitete.« (Skupni odbor Republike Slovenije in Avtonomne dežele Furlanije - Julijske krajine 2024)

V Skupni izjavi (Skupni odbor Republike Slovenije in Avtonomne dežele Furlanije - Julijske krajine 2024) sta se obe strani zavzeli za spodbujanje ukrepov v podporo dejavnostim, ki jih v drugem in tretjem odstavku predvideva 3. člen DZ 26/2007, in sicer:

- za izboljšanje znanja in rabe manjšinskih jezikov na obmejnih območjih – omenjena je pomembna vloga, ki jo imata CU AD FJK in Urad za dvojezičnost v Kopru;
- za izboljšanje kakovosti izobraževanja pripadnikov manjšin s povečanjem čezmejne mobilnosti učiteljev in učencev, kar bi spodbudilo interakcijo med mladimi in vzajemno učenje jezikov, kulture in zgodovine;
- za nadaljevanje poskusne uvedbe slovenščine na Večstopenjski šoli na Trbižu oziroma uvedbe štirijezičnega pouka v Kanalski dolini z namenom utrjevanja večjezičnosti in kulturne raznolikosti;
- za povečanje zmogljivosti manjšinskih organizacij z namenom sodelovanja na evropskih razpisih in natečajih – omenjena sta projekt PRIMIS v okviru programa Interreg Italija-Slovenija in projektna pisarna Slovenskega deželnega gospodarskega združenja (SDGZ), ki zagotavlja tehnično podporo pri prijavih na javne razpise v okviru Sklada za male projekte Evropske prestolnice kulture ECOC2025;
- za zagon kulturnih dejavnosti v Narodnem domu pri Sv. Ivanu v Trstu, in sicer z željo, da bi ta postal osrednji prostor za dialog in izmenjavo, zlasti med mladimi, in učinkoval kot spodbuda za zagon kulturnih dejavnosti v tržaškem Narodnem domu v Ulici Filzi in sploh širše sodelovanje med kulturnimi ustanovami v deželi FJK.

Sodelovanje z italijansko narodno skupnostjo v Sloveniji

CU AD FJK je z Obalno samoupravno skupnostjo italijanske narodnosti v Sloveniji sklenil sporazum, katerega temeljni cilj je krepitev sodelovanja pri prevajanju strokovne terminologije, predvsem na upravno-pravnem področju. Lokalne uprave, v katerih živi italijanska narodna skupnost v Sloveniji, se namreč soočajo s sorodnimi prevajalskimi izzivi kot lokalne uprave na poselitvenem območju slovenske narodne skupnosti v FJK.

Deželni svetnik je omenil plodno sodelovanje, še posebno s poslancem italijanske narodne skupnosti v državnem zboru Republike Slovenije.

Evropska združenja za teritorialno sodelovanje

Deželni svetnik je izpostavil pomembno vlogo Evropskih združenj za teritorialno sodelovanje (v nadaljevanju EZTS) na ravni čezmejnega sodelovanja med Italijo in Slovenijo, ki vključujejo slovensko narodno skupnost v Italiji in italijansko narodno skupnost v Sloveniji, predvsem z namenom krepitev gospodarskega razvoja. Zaradi Evropske prestolnice kulture v Novi Gorici in Gorici (v nadaljevanju EPK) je v središču pozornosti trenutno EZTS med Občino Gorica, Mestno občino Nova Gorica in Občino Šempeter - Vrtojba. EZTS Kras-Carso se ustanavlja in bo združeval 17 občinskih uprav na obeh straneh meje. Intervjuvanec ugotavlja, da bi slovenski skupnosti v FJK z namenom zagona turistične dejavnosti koristila vzpostavitev EZTS med Benečijo, Rezijo in Posočjem. Strateško pomembna bi bila tudi ustanovitev EZTS-ja med Kanalsko dolino, Trbižem ter obmejnimi občinami v Sloveniji in Avstriji.

Iz intervjujev izhaja tudi predlog ustanovitve ožjih lokalnih čezmejnih odborov med predstavniki slovenske manjšine v FJK in lokalno upravo, ki bi bil usmerjen k sodelovanju po modelu odbora med predstavniki slovenske manjšine v FJK in organizatorji EPK-ja.

4. člen

Sodelovanje med deželnimi jezikovnimi skupnostmi

Avtonomna dežela FJK v 4. členu podpira sodelovanje in dialog med ustanovami in združenji, ki so izraz različnih narodnih in jezikovnih skupnosti na deželnem območju, še posebno pa poudarja pomen medsebojnega poznavanja in širjenja manjšinskih jezikov.

V drugem odstavku omenja izvajanje skupnih projektov za krepitev kulturne in jezikovne raznolikosti ter medkulturnosti. Omenjeni so tudi poskusni projekti v sodelovanju s šolami, ki bi spodbudili poznavanje in rabo manjšinskih jezikov.

Na podlagi intervjujev je bilo mogoče opredeliti naslednje prednostne oblike sodelovanja in dialoga med ustanovami in združenji, ki so izraz različnih narodnih in jezikovnih skupnosti na deželnem območju.

Skupna zaključna okrogla miza treh deželnih konferenc

Predsedstvo dežele FJK je 21. 10. 2022 v Vidmu priredilo zaključno okroglo mizo, na kateri so bili predstavljeni zaključki posameznih deželnih konferenc za slovensko, furlansko in nemško govorečo skupnost ter začrtane smernice za utrjevanje manjšinskih jezikov in skupnosti v deželi FJK. Med zaključki okrogle mize je bil tudi predlog ustanovitve skupnega telesa med predstavniki treh jezikovnih skupnosti, ki bi nudil prostor za soočanje mnenj in praks ter sodelovanje. Ta predlog je bil ponovno izpostavljen tudi v intervjujih.

Zaključna okrogla miza je po izvedbi ločenih deželnih konferenc za slovensko, furlansko in nemško govorečo skupnost predvidena tudi letos.

Intervjuvanci so ocenili, da se je sodelovanje s furlansko skupnostjo okrepilo predvsem zaradi nekaterih pomembnih dejavnosti:

- skupnega članstva v evropski zvezi narodnih in jezikovnih manjšin FUEN;
- skupnih strokovnih srečanj o Zakonu 482/1999;
- skupnih srečanj o programih v manjšinskih jezikih na deželnem sedežu RAI.

Z nemško govorečo skupnostjo se sodelovanje izvaja na lokalni ravni na Trbižu in v Kanalski dolini, kjer so prisotne kulturne organizacije obeh skupnosti.

Projekt CrossTerm

Evropski projekt CrossTerm – Crossborder standardization of institutional terminology (www.ita-slo.eu/sl/crossterm), ki ga financira Program čezmejnega sodelovanja med Italijo in Slovenijo Interreg 2021–2027 in vodi Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI), je primer dobre prakse sodelovanja med Avtonomno deželo FJK in organizacijami narodnih skupnosti na obmejnem območju in deželni ravni. Namen projekta CrossTerm je utrjevanje normiranja slovenske upravno–pravne terminologije v FJK in širjenje dobre prakse tudi na območja italijanske skupnosti v Sloveniji in furlanske skupnosti v FJK. Poudariti je treba partnersko naravo projekta, ki vključuje CU AD FJK, raziskovalne ustanove (Fakulteto za računalništvo in informatiko Univerze v Ljubljani in Znanstveno–raziskovalno središče Koper) in vodilne manjšinske organizacije na obmejnem in deželnem območju (Agencijo za furlanski jezik ARLeF in Obalno samoupravno skupnost italijanske narodnosti).

Nogometno prvenstvo narodnih manjšin v Evropi – Europeada

Dežela FJK je organizacijsko in finančno podprla nogometno prvenstvo narodnih manjšin v Evropi – Europeada. Materialno podporo je namenila Združenju slovenskih športnih društev v Italiji (ZSŠDI) in furlanskemu društvu Associazione Sportive Furlane. Europeada (www.europeada.eu) se bo odvijala v deželi FJK, saj je prvenstvo leta 2024 osvojila furlanska manjšina. Na tekmovalju bodo sodelovale vse tri deželne jezikovne manjšine.

Večjezično šolanje v Kanalski dolini

V Kanalski dolini se razvija in uvaja inovativen model večjezičnega šolanja, ki vključuje vse tri deželne manjšinske jezike, vključno s slovenščino. Model je bil podrobno predstavljen s strokovnim poročilom na Tretji deželni konferenci (Mezgec 2022).

II. poglavje

Institucionalna ureditev

5. člen

Deželni register organizacij slovenske jezikovne manjšine

Člen ureja vodenje evidence slovenskih organizacij v FJK prek Deželnega registra organizacij slovenske jezikovne manjšine (v nadaljevanju Deželni register).

Po tretjem odstavku je vpis v Deželni register nujen pogoj za sklepanje sporazumov z deželno upravo in upravičenost do finančnih sredstev iz DZ 26/2007. Vpis v Deželni register ureja Pravilnik za opredelitev postopkov in meril za vpis in izbris iz Deželnega registra organizacij slovenske jezikovne manjšine ter njegovo vodenje, ki je bil sprejet z Uredbo predsednika dežele št. 213 z dne 5. 10. 2010.

V Deželni register je trenutno vpisanih 227 slovenskih organizacij v FJK, ki se delijo v šest razdelkov, določenih z drugim odstavkom tega člena (Preglednica 1). V vsakem razdelku je navedena po ena kategorija slovenskih organizacij. Deset organizacij je vpisanih v dva razdelka, tako da je seštevek organizacij po razdelkih višji od skupnega števila vpisanih organizacij (227). V obdobju 2021–2025 je bilo v Deželni register vpisanih osem novih slovenskih organizacij. V istem obdobju sta bili iz registra izbrisani dve organizaciji.

Preglednica 1: Slovenske organizacije v FJK, ki so vpisane v Deželni register

GLAVNI VPISNI RAZDELEK	ŠT. SLOVENSКИH ORGANIZACIJ
a) referenčne organizacije slovenske jezikovne manjšine iz 6. člena tega zakona;	2
b) kulturna društva, vključno z nepridobitnimi združenji, organizacijami in zadrugami, dejavnimi na področju kulture, šolstva in znanstvenega raziskovanja, ter njihovimi reprezentativnimi organizacijami na nekdanji pokrajinski ali deželni ravni;	148
c) športna društva, vključno z nepridobitnimi združenji in organizacijami, dejavnimi na področju športa in rekreacije;	52
d) socialne in panožne organizacije, kot so: 1) nepridobitna združenja, inštituti in organizacije, vključno z zadrugami, ki izvajajo dejavnost na področju zdravstvenega in socialnega varstva, prostovoljstva ter varstva in pomoči mladoletnikom, tudi z vzgojnimi ali obšolskimi dejavnostmi, ter organizacije, ki delujejo na področju upravljanja in razvoja prostora; 2) gospodarska panožna združenja in sindikalne organizacije v skladu z 22. členom Zakona 38/2001;	18
e) sredstva javnega obveščanja, vključno z založbami, organiziranimi v obliki zadrug ali gospodarskih družb, ki izdajajo revije in časopise, knjige, avdiovizualne in multimedijske izdelke, tudi na magnetnih ali digitalnih nosilcih zapisa, ter radijske in televizijske postaje;	10
f) ustanove, ki so lastnice nepremičnin in/ali upravljajo nepremičnine, namenjene kulturnim, vzgojnim, raziskovalnim, športnim, rekreativnim, socialno-varstvenim, panožnim ali založniškim dejavnostim, ki jih izvajajo ustanove ali organizacije iz tega odstavka.	11

Po mnenju intervjuvancev Deželni register jamči, da so organizacije, ki so vanj vpisane, resnično upravičene do finančnih sredstev iz Zakona 38/2001, saj delujejo znotraj slovenske skupnosti in z namenom njenega ohranjanja in razvoja. Ocenili so, da je sistem vodenja evidence slovenskih organizacij uspešen in koristen. Po vzoru tega modela je deželna uprava uvedla tudi Deželni register organizacij furlanske jezikovne manjšine.

Prednost Deželnega registra je po mnenju intervjuvancev v racionalnem in učinkovitem upravljanju z javnimi sredstvi. Ocenjujejo, da so vanj vpisane vse glavne slovenske organizacije, katerih delovanje je redno, čeprav se verjetno ne krijejo potrebe vseh slovenskih organizacij na terenu. Vsekakor gre za prožno orodje, ki omogoča vpis in izbris ter posledično pretok organizacij v skladu s potrebami na družbeno-kulturni ravni.

Intervjuvanci sicer opozarjajo, da vpis v Deželni register v skladu s šestim odstavkom tega člena od slovenskih organizacij v FJK zahteva urejene računovodske izkaze. Z vpisom v Deželni register organizacije postanejo prejemnice javnega denarja, zato so za njihovo vodenje potrebne ustrezne strokovne kompetence, na primer pri pripravi prošenj in obračunov. To je lahko za društva, ki delujejo na vaški ali krajevni ravni, zahteven izziv. Zelo pomembna v FJK je torej vloga slovenskih področnih krovnih zvez in združenj, ki naj še naprej nudijo primerno tehnično in administrativno podporo svojim članicam. Le na ta način lahko organizacije članice še naprej urejajo pravno in računovodsko dokumentacijo na strokovni ravni in v skladu z zahtevami nedavne reforme tretjega sektorja, čeprav njihovo delovanje temelji predvsem na prostovoljnem delu.

6. člen

Referenčne organizacije slovenske jezikovne manjšine

Kot določa odločba odbornika št. 2714 z dne 14. 10. 2011, sta referenčni organizaciji slovenske jezikovne manjšine Slovenska kulturno-gospodarska zveza (SKGZ) in Svet slovenskih organizacij (SSO).

7. člen

Sindikalne organizacije in dejavnosti

Člen predvideva, da se v skladu s tem členom in 22. členom Zakona 38/2001 reprezentativne organizacije slovenske jezikovne manjšine določijo s sklepom deželnega odbora.

Deželni odbor je s sklepom št. 760 z dne 1. 4. 2009 določil, da je Sindikat slovenske šole, ki združuje pedagoško in nepedagoško osebje na šolah s slovenskim učnim jezikom v FJK, reprezentativna organizacija slovenske jezikovne manjšine.

Kmečka zveza (KZ) in Slovensko deželno gospodarsko združenje (SDGZ) sta v postopku odločanja o tem, ali naj postaneta prepoznani kot reprezentativni organizaciji slovenske jezikovne manjšine. Medtem ko je Paritetni odbor že sklepal, Posvetovalna komisija in deželni organi vprašanja še niso obravnavali.

8. člen

Deželna posvetovalna komisija za slovensko jezikovno manjšino

Deželna posvetovalna komisija za slovensko jezikovno manjšino je splošni posvetovalni organ za vsebine in vprašanja v zvezi s slovensko skupnostjo v FJK. Člen določa okoliščine, v katerih je predvideno mnenje Posvetovalne komisije, njeno sestavo in delovanje.

Kot izhaja iz opravljenih intervjujev, je delovanje Posvetovalne komisije kontinuirano. Sestaja se dvakrat letno, ko odloča o finančnem zakonu (za naslednje leto ali z rebalansom). Za drugačne namene se trenutno ne sestaja.

Za sekretariat Posvetovalne komisije skrbi OP za koordinacijo manjšinskih jezikov, ki obenem ureja postopek imenovanja komisije ob začetku mandata nove vlade in imenovanju pristojnega odbornika. Intervjuvanci so ocenili, da OP za koordinacijo manjšinskih jezikov opravlja dragoceno pripravljalo delo, saj zbira in pripravi povzetke različnih predlogov, kar omogoča nemoten potek sej komisije.

Delovanje Posvetovalne komisije ureja poseben pravilnik. Delovna jezika sta slovenščina in italijanščina. Na sejah se uporabljata oba jezika, odvisno od vsebine in člana komisije, ki spregovori. Za tolmačenje na sejah skrbi CU AD FJK. Komisija se sestaja v deželnih prostorih, med pandemijo pa se je sestajala na daljavo.

Intervjuvanci so ocenili, da je delovanje Posvetovalne komisije dobro. Gre za prostor, v katerem pridejo do izraza raznoliki obrazi in interesi družbeno-politične sestave slovenske skupnosti v Italiji, saj so njeni člani bodisi predstavniki slovenskih organizacij bodisi izvoljeni predstavniki lokalne uprave. Kadar pride do soočenja različnih in nasprotujočih si mnenj in zahtev, je včasih potrebna mediacija.

11

Nekateri intervjuvanci so glede delovanja Posvetovalne komisije izrazili tudi pomisleke. Iz intervjujev izhaja, da bi se moralo o posameznem sklepu na sejah glasovati z opredelitvijo posameznega člana, kot je bilo to običajno v prejšnjih mandatnih dobah. Na tak način bi se ponovno upoštevalo večinsko mnenje znotraj komisije. Izstopa tudi prepričanje, da mora vsak sklep o financiranju dejavnosti in projektov pridobiti obvezno predhodno mnenje Posvetovalne komisije. V nasprotnem primeru prihaja do spodkopavanja avtoritete komisije in nespoštovanja njenih pristojnosti. Intervjuvanci menijo še, da bi se morala komisija z namenom pregledovanja dejavnosti in poglobljene razprave o razporeditvi sredstev pogosteje sestajati pred sejo, na kateri se sklepa financiranje. Delovanje bi lahko bolj programsko usmerjeno z opredeljenimi letnimi prioritetami. Ker ima načeloma široka pooblastila in zadolžitve, bi bilo njeno delovanje smiselno razširiti tako, da bi postala referenčni sogovornik deželne uprave.

9. člen

Sekretariat Institucionalnega paritetnega odbora za vprašanja slovenske manjšine

Na podlagi Uredbe predsednika republike št. 65 z dne 27. 2. 2002 (Pravila o ustanovitvi in delovanju Institucionalnega paritetnega odbora za vprašanja slovenske manjšine, sprejeta po 3. členu Zakona 38/2001) deželna uprava zagotovi organizacijsko podporo in sekretariat Paritetnemu odboru.

V sklopu sekretariata je Paritetnemu odboru zagotovljena podpora za organizacijo zasedanj. Deželna uprava nudi prostor za zasedanja v palači deželne vlade. Na zasedanjih je prisotna oseba, ki skrbi za zapisnik, CU AD FJK pa skrbi za tolmačenje. Na deželnem sekretariatu vodijo arhiv zapisnikov in dokumentacije Paritetnega odbora ter so zadolženi za tajniška opravila.

10. člen

Deželna konferenca o varstvu slovenske jezikovne manjšine

Deželno konferenco o varstvu slovenske jezikovne manjšine (v nadaljevanju Deželna konferenca) skliče predsednik Deželnega sveta vsaj enkrat na pet let. Namenjena je preverjanju stanja izvajanja ukrepov iz tega zakona, zbiranju predlogov za prilagoditev ukrepov ugotovljenim potrebam in oblikovanju novih smernic. Pri organizaciji deželnih konferenc sodelujejo Deželni svet, OP za koordinacijo manjšinskih jezikov in CU AD FJK ter SLORI kot servis za zagotavljanje strokovnih poročil. Po novem so deželne konference sklicane na polovici mandata Deželnega sveta, saj naj bi to olajšalo izvajanje sklepov, sprejetih na konferenci.

Deželne konference so bile doslej redno izpeljane, in sicer:

- Prva deželna konferenca v Gorici dne 12. 10. 2012;
- Druga deželna konferenca v Gorici dne 24. 11. 2017 in v Trstu dne 25. 11. 2017;
- Tretja deželna konferenca v Trstu dne 12. 11. 2021 in 19. 11. 2021.

Kot omenjeno v 4. členu, je bila z namenom celostnega ovrednotenja sistema deželnega pravnega varstva jezikovnih manjšin leta 2022 uvedena dodatna skupna zaključna okrogla miza deželnih konferenc za slovensko, furlansko in nemško govorečo skupnost. Razprava na tem omizju zadeva pravno varstvo vseh treh deželnih jezikovnih skupnosti v primerjalni perspektivi ter njegove prednosti in pomanjkljivosti.

Intervjuvanci so ocenili, da so strokovni prispevki na deželnih konferencah zelo kakovostni in koristni. Vendar pa so bili kritični do zaključkov teh konferenc, saj se ti po njihovih ocenah izvajajo v zelo skromni meri. Pozvali so k upoštevanju vsebin in sklepov deželnih konferenc na politični ravni, na kateri naj služijo kot izhodišče in temelj političnih programov in smernic. Če predstavljene analize in zaključni sklepi deželnih konferenc nimajo vidnega učinka na splošni skupnostni in institucionalni ravni, sta njihova vloga in vpliv omejena, smisel pa vprašljiv.

III. Poglavje

Raba slovenskega jezika

11. člen

Odnosi med deželo in državljani, pripadniki slovenske jezikovne manjšine

Člen obravnava pravice pripadnikov slovenske jezikovne manjšine, ki izhajajo iz 8. člena Zakona 38/2001, v skladu s katerim lahko ti v odnosih z deželno upravo uporabljajo slovenski jezik, tako ustno kot pisno. Prav tako imajo pravico, da prejmejo odgovor v slovenskem jeziku ali v italijanskem jeziku s priloženim slovenskim prevodom.

Vsebine 11. člena in oceno intervjuvancev predstavljamo po poglavjih.

Zaposleni v deželni upravi z znanjem slovenskega jezika

V drugem odstavku 11. člena je predvideno, da so v uradih deželne uprave zaposlene tudi osebe z znanjem slovenskega jezika. Člen določa tudi, da deželna uprava v središčih Trsta, Gorice in Čedad - tudi v sodelovanju z drugimi organi javne uprave - ustanovi posebne urade, namenjene institucionalnemu komuniciranju in odnosom z javnostmi v slovenskem jeziku.

Na podlagi informacij, zbranih z intervjuji s predstavniki OP za koordinacijo manjšinskih jezikov in CU AD FJK, so osebe z znanjem slovenskega jezika zaposlene v različnih deželnih uradih (gl. preglednico 2).

Preglednica 2: Število zaposlenih z znanjem slovenskega jezika v deželni upravi

	SKUPAJ	ZA NEDOLOČEN ČAS	ZA DOLOČEN ČAS	ZA DOLOČEN ČAS PREK AGENCIJE ZA POSREDOVANJE DELA
OP za koordinacijo manjšinskih jezikov	8	4		4
Centralni urad za slovenski jezik	14	5	2	7
Urad za stike z javnostjo	2	1		1
Urad za promet Trst, Gorica, Videm	3			3

V OP za koordinacijo manjšinskih jezikov je zaposlenih osem oseb z znanjem slovenskega jezika. Od tega so štiri osebe zaposlene za nedoločen čas, vključno z vodjo službe, in štiri za določen čas preko agencije za posredovanje dela. Sedem oseb je zaposlenih na tržaškem uradu, ena oseba z znanjem slovenskega jezika pa je na videmski izpostavi.

CU AD FJK zaposluje štirinajst oseb z znanjem slovenskega jezika: pet administrativnih sodelavk in devet prevajalk. Od petih zaposlenih v administraciji sta vodja službe in še ena oseba zaposlena za nedoločen čas, ena je zaposlena za določen čas in dve za določen čas preko agencije za posredovanje dela. Od devetih prevajalk so tri zaposlene za nedoločen čas, ena za določen čas, pet pa za določen čas preko agencije za posredovanje dela, od tega dve s polovičnim delovnim časom (18 ur tedensko).

Dve osebi z znanjem slovenskega jezika zaposluje Urad za stike z javnostjo v Trstu. Ena oseba je zaposlena za nedoločen čas, druga pa ima sklenjeno pogodbo prek agencije za posredovanje dela. Po en zaposlen z

znanjem slovenskega jezika, ki ima sklenjeno pogodbo prek agencije za posredovanje dela, opravlja delo na Uradu za promet v Trstu, Gorici in Vidmu.

Stroški zaposlenih za nedoločen in določen čas so v breme deželne uprave, medtem ko se stroški za zaposlene prek agencije za posredovanje dela krijejo iz postavke za izvajanje 8. člena Zakona 38/2001, s katerimi upravlja CU AD FJK.

Intervjuvanci s CU AD FJK sicer ugotavljajo, da popis vseh zaposlenih z znanjem slovenskega jezika v deželni upravi ne obstaja. Ocenili so, da so v različnih direkcijah številni zaposleni z znanjem slovenščine. CU AD FJK je z njimi v stiku, kadar se prijavljajo na jezikovne tečaje ali iščejo osebe z določenim strokovnim profilom. Na primer, v terminološko delovno skupino CU AD FJK na področju urbanizacije, ki deluje v sklopu projekta CrossTerm, so vključili deželno uslužbenko, ki je strokovnjakinja za prostorsko načrtovanje in obenem ima znanje slovenskega jezika. Odzvala se je na vabilo, čeprav je prej niso poznali. CU AD FJK je še posebno pogosto v stiku z različnimi deželnimi uslužbenci z znanjem slovenskega jezika, ki jih prosijo za prevode.

Intervjuvanci so pozitivno ocenili povečano število zaposlenih z znanjem slovenskega jezika. Menijo, da so profili ustrezni in da je znanje slovenščine kakovostno. Vsekakor pa izpostavljajo potrebo po dodatnem zaposlovanju osebja z znanjem slovenskega jezika in sploh strukturirani rabi slovenščine za javnost predvsem v odborništvu, zadolženem za kmetijstvo, saj gre za primaren gospodarski sektor slovenske jezikovne skupnosti v FJK. Ponovno so opozorili tudi na še vedno nerešeno vprašanje oseb z znanjem slovenskega jezika, ki so zaposlene prek agencije za posredovanje dela, saj je ta oblika pogodbe sporna iz vsaj dveh razlogov. Prvič, plače zaposlenih prek agencije za posredovanje dela so v breme financiranja iz 8. člena Zakona 38/2001. Drugič, prekarna zaposlitev otežuje izvajanje rednih dejavnosti ter srednje- in dolgoročno načrtovanje dela.

Jezikovni in izpopolnjevalni tečaji

V tretjem odstavku 11. člena je predvideno, da deželna uprava podpira organizacijo jezikovnih in izpopolnjevalnih tečajev ter spodbuja osebe k udeležbi na omenjenih tečajih, in sicer z namenom širjenja znanja slovenskega jezika med zaposlenimi.

CU AD FJK je v sodelovanju s podjetjem Insiel od leta 2019 priredil več kot deset izobraževalnih programov za zaposlene v deželni upravi in lokalnih upravah, in sicer:

- a) 40-urne tečaje slovenščine na ravni A1 in A2;
- b) 20-urne specifične izpopolnjevalne tečaje slovenskega jezika za slovensko govoreče zaposlene v deželni upravi in drugih lokalnih upravah v Mreži.

Nekateri tečaji so bili namenjeni prevajalcem in referentom za slovenski jezik pri t. i. jezikovnih okencih. Tečaje je izvajal SLORI v sodelovanju z zunanjimi strokovnjaki. Leta 2019 so tečaji potekali v živo, od leta 2020 dalje pa se tečaji odvijajo na daljavo preko spletnih aplikacij.

Predvidena je tudi organizacija tečaja o prevajanju ustave.

Omenimo še, da je v akademskem letu 2022/23 potekal podiplomski izpopolnjevalni program s področja prevajanja pravnih besedil iz italijanščine v slovenščino in obratno, ki ga je organiziral Oddelek za pravne in jezikoslovne študije, tolmačenje in prevajanje Univerze v Trstu v sodelovanju s CU AD FJK, ki je program tudi finančno podprl. Program je bil namenjen utrjevanju kompetenc udeležencev na področju prevajanja in oblikovanja pravnih besedil ter širjenju znanja o italijanski in slovenski pravni ureditvi.

Informacije za javnost v slovenskem jeziku

Na podlagi četrtega odstavka 11. člena morajo deželne službe in uradi ter odvisni deželni zavodi poskrbeti, da so informacije za javnost in informacije s posebnim pomenom za manjšino na voljo tudi v slovenskem jeziku, ter zagotoviti, da so uradne in promocijske informacije na deželnem ozemlju objavljene tudi v slovenskem jeziku v periodičnem tisku.

Intervjuvanci ocenjujejo, da se člen vsaj delno izvaja, vendar zaradi širokega obsega vpletenih deželnih subjektov nimamo podrobnejšega pregleda nad obsegom in tipologijo informacij, ki gredo v javnost tudi v slovenskem jeziku.

Urad za medije in komuniciranje objavlja oglase v Primorskem dnevniku in drugih slovenskih medijih, pri čemer za prevod običajno zaprosi CU AD FJK. To, katera informacija bo objavljena tudi v slovenščini, določata tipologija in naslovnik.

Navajamo nekaj primerov informacij, ki so običajno objavljene tako v italijanskem kot v slovenskem jeziku:

- informacije o cepljenju proti gripi (med pandemijo o cepljenju proti covidu-19);
- informacije o volitvah;
- informacije o evropskih projektih in programih, kot je Interreg med Italijo in Slovenijo;
- vabila na javna posvetovanja.

Na spletni strani Avtonomne dežele FJK so nekatera gradiva in informacije dostopni v slovenskem jeziku. Po navedbah intervjuvancev strani in zavihke v slovenščini ponujajo naslednje institucije oz. so v slovenščini na voljo naslednje storitve:

15

- Deželni svet;¹
- OP za koordinacijo manjšinskih jezikov;²
- Centralni urad za slovenski jezik;³
- Omrežje GNSS Službe za upravljanje informacijskih sistemov;⁴
- brošura Šolski vodnik;⁵
- nekatere novice v razdelku Izobraževanje;⁶
- Deželna agencija za pravico do izobraževanja FJK – ARDIS⁷, na kateri je v slovenščini dostopen tudi Enoten javni razpis za dodelitev deželnih ugodnosti;
- Deželni kataster jam;⁸
- Portal za karierno orientacijo Plan your future, ki ga ureja deželna Služba za izobraževanje, poklicno orientacijo in spodbujanje pravice do izobraževanja: če odpremo kateri koli zavihek na domači strani in izberemo »Friuli Venezia Giulia«, se pojavijo ikone za izbor jezika, vključno s slovenščino – stran je v nastajanju in vsebine se prevajajo sproti;⁹

¹ Dostopno na: www.consiglio.regione.fvg.it/cms/multisito/sl/crfvg.html;jsessionid=7AA400119CF0829AEF365C5C6F8D66OC?__locale=sl.

² Dostopno na: www.regione.fvg.it/rafv/cms/RAFVG/cultura-sport/patrimonio-culturale/comunita-linguistiche/FOGLIA27/

³ Dostopno na: [www.regione.fvg.it/rafv/cms/RAFVG/cultura-sport/patrimonio-culturale/comunita-linguistiche/FOGLIA25/..](http://www.regione.fvg.it/rafv/cms/RAFVG/cultura-sport/patrimonio-culturale/comunita-linguistiche/FOGLIA25/)

⁴ Dostopno na: www.regione.fvg.it/rafv/cms/RAFVG/ambiente-territorio/conoscere-ambiente-territorio/FOGLIA13/.

⁵ Dostopno na: www.regione.fvg.it/rafv/cms/RAFVG/istruzione-ricerca/regione-per-orientatori/FOGLIA23/.

⁶ Dostopno na: www.regione.fvg.it/rafv/cms/RAFVG/istruzione-ricerca/regione-per-scuole/news/O210.html.

⁷ Dostopno na: www.ardis.fvg.it/contenuti.php?view=page&id=313.

⁸ Dostopno na: catastogrotte.regione.fvg.it.

⁹ Dostopno na: www.planyourfuture.eu/#intro.

- spletna prijavnica na brezplačno deželno brezžično omrežje FVG-WI FI;¹⁰
- dve publikaciji deželnega Naravoslovnega didaktičnega centra v Bazovici: Fotografija vstopi v gozd¹¹ in Gašenje gozdnih požarov v kraškem okolju.¹²

CU AD FJK je v sodelovanju z lokalno upravo prevedel še dve spletni strani, ki ju je treba omeniti zaradi pomembnih vsebin in širokega zanimanja zanj:

- Nacionalni register prebivalstva, preveden v sodelovanju z Občino Dolina, ki je bila nosilec projekta;¹³
- Portal Občine Devin - Nabrežina, preveden je bil nov model občinskih spletnih strani, ki je bil financiran s sredstvi evropskega programa NextGenerationEU.¹⁴

CU redno prevaja vsebine spletnega portala Programa za čezmejno sodelovanje Interreg med Italijo in Slovenijo ter vsebine, povezane z nekaterimi projekti, ki se izvajajo v okviru tega programa. Med projekti v tekočem programskem obdobju lahko omenimo Adrioncycletour in Geokarst, v prejšnjem programskem obdobju pa projekte Crossmoby, Fortis in Primis.¹⁵

Intervjuvanci so vsekakor izpostavili, da slovenščina na spletni strani deželne uprave ni dovolj vidna. Deželno upravo pozivajo, naj po vzoru že prevedenih strani in zavihkov poskrbi, da bodo tudi dodatne vsebine dostopne v slovenskem jeziku. Sicer se zavedajo, da upravljanje dvojezičnosti v javnosti ni enostavno, saj je prevajanje finančno in časovno zahtevno, vsega pa ni mogoče prevesti. Pomemben korak k širjenju dvojezičnosti mora zato predstavljati opredelitev prioritet.

Dvojezični obrazci in vloge

16

Peti odstavek 11. člena predvideva, da so obrazci in vloge deželnih uradov dvojezični, torej v italijanskem in slovenskem jeziku. Pregled stanja je pokazal, da tako CU AD FJK kot OP za koordinacijo manjšinskih jezikov uporabljata dvojezično dokumentacijo, na primer razpise, vloge in obrazce. Tudi sporočila za zunanje subjekte, kot so slovenske ustanove in organizacije ter dvojezične občine v Mreži, so v slovenščini. Deželni pravni akti, kot so uredbe, so načeloma v italijanščini.

Težko ocenimo, koliko dvojezičnega gradiva zagotavljajo druge deželne službe in uradi, saj bi bilo za to treba opraviti dodatno namensko poglobljeno preverjanje.

Javni napisi in oznake deželnih uradov in operativnih enot v slovenskem jeziku

Šesti odstavek 11. člena predvideva, da so napisi in oznake, ki so na poselitvenem območju slovenske jezikovne manjšine izobešeni v javnih stavbah deželnih uradov in operativnih enot, opremljeni s slovenskim prevodom.

Intervjuvanci s CU AD FJK in OP za koordinacijo manjšinskih jezikov ocenjujejo, da takih napisov načeloma ni. Izjema so posterji in informativno gradivo o projektih Interreg med Italijo in Slovenijo, na katerih je prisotnost slovenščine obvezna.

¹⁰ Dostopno na: <https://account.fvgwifi.it/fvgwifi/login>.

¹¹ Dostopno na: www.regione.fvg.it/rafv/export/sites/default/RAFVG/economia-impres/agricoltura-foreste/foreste/allegati/13082024_Fotografija_vstopi_v_gozd_2024.pdf.

¹² Dostopno na: www.regione.fvg.it/rafv/export/sites/default/RAFVG/ambiente-territorio/Centro_didattico-naturalistico_di_Basovizza/FOGLIA9/allegati/SLO_operazioni_di_spegnimento_degli_incendi_boschivi_in_ambiente_carsico_finale.pdf.

¹³ Dostopno na: www.anagrafenazionale.interno.it/home-slo.

¹⁴ Dostopno na: www.comune.duino-aurisina.ts.it/sl.

¹⁵ Dostopno na: www.ita-slo.eu/sl

Celostna ocena o vidni dvojezičnosti na pravno opredeljenem območju dvaintridesetih občin v FJK, kjer je ob italijanščini predvidena raba slovenščine v toponomastiki in javnih napisih na podlagi izvajanja določil iz 10. člena Zakona 38/2001 je bila podrobno predstavljena s strokovnim poročilom na Tretji deželni konferenci (Vidau 2022).

12. člen

Slovenska imena, priimki in poimenovanja

Člen v prvem odstavku predvideva, da se v deželnih aktih zagotavlja pravilno zapisovanje slovenskih imen in priimkov ter imen nekdanjih pokrajin, občin in zaselkov, vključno z diakritičnimi znaki slovenske abecede. S tem namenom mora deželna uprava prilagoditi tehnično in računalniško opremo deželnih uradov.

Iz zbranih intervjujev sledi, da se ta člen, kadar gre za akte, s katerimi upravlja Avtonomna dežela FJK, v glavnem izvaja. Intervjuvanec je navedel primer zaposlenega na deželni upravi, katerega ime in priimek sta bila na kartici za registracijo delovnega časa zapisana brez strešic. Deželna uprava je po opozorilu poskrbela za zamenjavo kartice in pravičen zapis strešic.

Intervjuvanci so poudarili, da težave običajno nastopijo tedaj, ko je dokumentacija v pristojnosti ministrstev, državnih institucij in koncesionarjev za opravljanje javnih služb. To se dogaja denimo zato, ker pri oblikovanju ali nakupu aplikacij ne izberejo funkcije za večjezično uporabo. Težave se pojavljajo tudi v ustanovah, ki so v preteklosti že uredile pravilno zapisovanje imen in priimkov: ko pride do menjave zaposlenih ali uvedbo nove programske opreme, za diakritična znamenja ni poskrbljeno.

17

Intervjuvanci so opozorili na naslednje primere nepravilnega zapisovanja strešic v imenih in priimkih:

- vozniška dovoljenja – primeri se rešujejo sproti s krajevno izpostavo Urada za promet;
- enotno potrdilo o prometnem dovoljenju in lastništvu avtomobila, s katerim upravlja zunanji servis ACI – iskanje rešitev v sodelovanju z Uradom za promet še poteka;
- zdravniška potrdila za podaljšanje veljavnosti vozniškega dovoljenja;
- aplikacija IO za javne e-storitve.

Primere nepravilnega zapisovanja imen in priimkov spremljata Paritetni odbor in krovni organizaciji SKGZ in SSO s pravno službo za jezikovne pravice Za jezik (www.zajezik.eu).

13. člen

Raba slovenskega jezika za posameznike

Člen predvideva, da lahko združenja in podjetja na javno izobešenih napisih in oznakah na poselitvenem območju slovenske manjšine, tudi na nalepkah kmetijskih, obrtniških ali industrijskih proizvodov, poleg italijanskega uporabljajo tudi slovenski jezik.

Intervjuvanci ugotavljajo, da je javna raba slovenščine pri podjetnikih šibka predvsem na nalepkah kmetijskih, obrtniških ali industrijskih proizvodov.

SLORI-jeve raziskave o rabi slovenščine v javnih napisih in jezikovni krajini v FJK so pokazale, da imajo javni napisi zasebnikov ključno vlogo, vendar je izbira jezika prepuščena njihovi odločitvi predvsem zaradi nezadostne institucionalne podpore referenčnih organizacij in organizacij civilne družbe, ki ne nudijo primernih smernic, jezikovnih politik in spodbude (Mezgec in Vidau 2024, 94).

Intervjuvanci so pohvalili projekt PoslujEMO (tudi) v slovenščini, ki je namenjen spodbujanju rabe slovenskega jezika v gostinstvu in drugih storitvenih dejavnostih na območju dežele FJK. Projekt izvaja SLORI v sodelovanju s Slovenskim deželnim gospodarskim združenjem, Kmečko zvezo, Zadružno kraško banko in Primorskim dnevnikom.

Intervjuvanca SKGZ in SSO sta poudarila, da je slovenska jezikovna skupnost v FJK pridobila novo celostno podobo s prepoznavnim znakom, s katero želijo spodbujati javno rabo slovenščine tudi med podjetniki.

V. poglavje

Sektorski ukrepi

14. člen

Zaščita družbenih, gospodarskih in okoljskih interesov

Člen določa, da mora biti slovenska jezikovna manjšina ustrezno zastopana v deželnih posvetovalnih kolegijskih organih, pristojnih za področja, povezana z upravo ureditvijo, rabo tal, prostorskim, gospodarskim in družbenim načrtovanjem.

V drugem odstavku člen določa postopek oblikovanja uradnega seznama kolegijskih organov, v katere mora biti po predhodnem posvetovanju s Posvetovalno komisijo vključeno ustrezno število predstavnikov manjšine.

18

Tretji odstavek predvideva dopolnitev organov deželne uprave z uredbo predsednika dežele, ki se izda na podlagi sklepa deželnega odbora.

Četrty in peti odstavek opredeljujeta postopke namenjene dopolnitvi organov deželne uprave. Predviden je tudi sprejem pravilnika.

Na podlagi intervjujev lahko domnevamo, da se člen ne izvaja.

Intervjuvanca SKGZ in SSO sta sicer povedala, da nekatere občinske uprave in deželne direkcije ob novem mandatu zaprosijo za slovenske predstavnike v nekaterih komisijah, na primer na področju okolja in krajine. Poudarila sta tudi, da je nujno, da se v institucionalne spremembe, ki zadevajo poselitveno območje slovenske jezikovne manjšine, vključi slovenske predstavnike in javno rabo slovenščine že v fazi načrtovanja območja, statutov in pravilnikov. Omenila sta možnost ponovne oživitve pokrajin v Avtonomni deželi FJK in nova posvetovalna telesa Občine Gorica, ki nadomeščajo prejšnje rajonske svete.

15. člen

Razvoj in promocija kulturne, zgodovinske in umetnostne dediščine slovenske jezikovne manjšine

Člen obravnava vlogo deželne uprave na področju varstva in razvoja kulturne, zgodovinske in umetnostne dediščine slovenske jezikovne manjšine. Člen predvideva, da deželna služba, ki se ukvarja s katalogizacijo in restavriranjem kulturne dediščine v FJK, vodi in posodabljanja register ob strokovni pomoči in svetovanju kulturnih in znanstvenih ustanov manjšine.

Na podlagi zbranih intervjujev ni mogoče oceniti, v kolikšnem obsegu se člen izvaja. Da bi lahko podali natančno oceno, bi morali opraviti namensko preverjanje v sodelovanju z Deželnim centrom kulturne dediščine FJK (ERPAC) ter kulturnimi in znanstvenimi ustanovami manjšine, ki se ukvarjajo z zgodovinsko in umetnostno dediščino, na primer z Narodno in študijsko knjižnico ter drugimi knjižnicami in muzeji na poselitvenem območju slovenske jezikovne manjšine.

Na spletni strani Kataloga kulturne dediščine FJK sicer najdemo značilne slovenske kulturne elemente, med drugim Kraško hišo v Repnu, Etnografski muzej v Škednju in pust v Benečiji. V didaskalijah so poleg italijanskih navedena tudi slovenska poimenovanja.

17. člen

Ukrepi za oddajanje radijskih in televizijskih programov v slovenskem jeziku

S prvim odstavkom 17. člena je deželna uprava pooblaščen za financiranje izvedbe in zaključka del, potrebnih za vzpostavitev ali nadgradnjo naprav za radiodifuzijo koncesionarja za storitve javne radiotelevizijske službe, in sicer mora lokalnim upravam na tem območju odobriti sredstva za kapitalske naložbe. Ta dejavnost je namenjena zagotavljanju sprejemanja radijskih in televizijskih oddaj v slovenskem jeziku na celotnem poselitvenem območju slovenske jezikovne manjšine.

Drugi odstavek opredeljuje možnost, ki deželni upravi omogoča, da s koncesionarjem za storitve javne radiotelevizijske službe in z zasebnimi lokalnimi radiotelevizijskimi postajami sklepa ustrezne sporazume za pripravo programov in prispevkov v slovenskem jeziku.

Deželni svetnik je opozoril na odprto vprašanje naprav za radiodifuzijo na deželnem ozemlju. Po ukinitvi srednjevalovnih oddajnikov signal Radia Trst A ne pokriva več celotnega poselitvenega območja slovenske skupnosti v FJK. Težava zadeva tudi italijanske programe RAI, ki so namenjeni italijanski skupnosti v Sloveniji. Nov sistem digitalnega oddajanja DAB+, ki bo nadomestil prejšnjega, naj bi to težavo presegel, vendar pa je potrebno zagotovilo, da bo Radio Trst A vključen v digitalno frekvenco, dodeljeno na deželni ravni ali v sklopu namenske čezmejne frekvence, ki naj bi vključevala še druge radijske postaje v Sloveniji in Avstriji ter na Hrvaškem.

19

Na področju javnega radia in televizije je več odprtih vprašanj, ki sicer niso v pristojnosti tega člena, a že vrsto let ostajajo nenaslovljena. Med nerešenimi vprašanji lahko izpostavimo večletno odlašanje z obnovo pogodbe med RAI in Ministrskim svetom o slovenskih programih ter neizvajanje 59. člena Enotnega besedila o storitvah avdiovizualnih medijev na ravni deželnega sedeža RAI FJK in slovenskih programov.

V. poglavje**Finančni instrumenti****Člen 18 ante****Prerazporeditev finančnih sredstev iz državnega sklada za slovensko jezikovno manjšino**

Deželna uprava v skladu s prvim odstavkom tega člena določa razporeditev državnih sredstev za slovensko jezikovno skupnost, ki jih ta prejema iz Zakona 38/2001. Financiranje je določeno s finančnim zakonom, sprejetim s sklepom deželnega odbora. V namenski prilogi k sklepu deželnega odbora je navedena razdelitev sredstev po deležih, ki jih predhodno predlaga in določi Posvetovalna komisija. Na deleže razdeljeno financiranje ustreza posameznim členom DZ 26/2007, in sicer:

- a) 18. členu – sklad za podporo dejavnostim ustanov in organizacij slovenske jezikovne manjšine;
- b) 19. členu – letni državni prispevki za rabo slovenskega jezika v javni upravi;
- c) 20. členu – ukrepi za razvoj območij Nadiških dolin ter Terske, Železne in Kanalske doline;
- d) 18. členu ante – sredstva za rezervacije.

Državna sredstva, dodeljena po Zakonu 38/2001, v obdobju 2021–2025 znašajo približno 10.000.000 EUR letno.

Po prvem odstavku bis deželna uprava določa tudi sredstva za rezervacije, ki se dodeljujejo za nepredvidljive ali izredne potrebe. Iz intervjujev izhaja, da se v rezervacije stekajo na primer sredstva, ki zaradi neuspešnega razpisa ostanejo neizkoriščena. K rezervacijam spadajo tudi sredstva, namenjena triletnemu financiranju Mreže za slovenski jezik v javni upravi.

Čeprav vprašanje ni v pristojnosti deželne uprave, so intervjuvanci izrazili zahtevo po zvišanju državnih sredstev, ki jo utemljujejo z občutnim padcem kupne moči prebivalstva v zadnjem desetletju. Ocenjujejo, da bi se morala dotacija z namenom kritja inflacije zvišati do višine vsaj 14.000.000 EUR letno.

18. člen**Sklad za podporo dejavnostim ustanov in organizacij slovenske jezikovne manjšine**

V skladu s 16. členom Zakona 38/2001 ta člen ureja postopke financiranja dejavnosti in projektov organizacij slovenske skupnosti, ki jim dežela priznava status organizacije primarnega pomena in so v interesu slovenske manjšine. S tem namenom je v deželni proračun vključen sklad za podporo dejavnostim ustanov in organizacij slovenske manjšine. V ta sklad se na podlagi prerazporeditve po členu 18 ante stekajo državna sredstva.

Prispevke, ki se financirajo iz omenjenega sklada, ureja Pravilnik o odobritvi finančnih sredstev ustanovam in organizacijam slovenske jezikovne manjšine iz dvanajstega odstavka 18. člena Deželnega zakona 26/2007, ki je bil sprejet z Uredbo predsednika dežele št. 246 z dne 25. 11. 2015.

Slovenske organizacije, ki so prejemnice financiranja, se predhodno vpišejo v Deželni register organizacij slovenske jezikovne manjšine, ki ga predvideva 5. člen tega zakona.

V 18. členu je opredeljenih več kategorij slovenskih ustanov in organizacij v FJK. Delitev ustanov in organizacij temelji na tipologiji in področju njihovega delovanja (Preglednica 3).

Preglednica 3: Tipologija in število slovenskih ustanov in organizacij v FJK, ki so prejemnice finančnih sredstev iz 18. člena DZ 26/2007.

USTANOVE IN ORGANIZACIJE PRIMARNEGA POMENA	ŠT. ORGANIZACIJ
Tretji odstavek 18. člena: informativna in založniška dejavnost v slovenskem jeziku.	6
Četrty odstavek 18. člena: storitve primarnega pomena za slovensko jezikovno manjšino na področju humanistične, književne in znanstvene kulture, znanstvenega in humanističnega raziskovanja, kinematografije, muzejskih dejavnosti in ohranjanja zgodovinske dediščine.	4
Četrty odstavek bis 18. člena: produkcija in ponudba gledaliških in drugih predstav z organizacijo gledaliških sezonskih programov, festivalov in kulturnih dogodkov.	3
Peti odstavek 18. člena: zveze in združenja, katerih dejavnost zajema predvsem spodbujanje, podpiranje in združevanje društev in združenj slovenske jezikovne manjšine s področja kulturnih, umetnostnih, rekreativnih in športnih dejavnosti na širšem ozemlju, vsaj na nekdanji pokrajinski ravni.	4
Šesti odstavek 18. člena: vzgojne dejavnosti in občolsko izobraževanje za slovensko govoreče mladoletnike.	8
Šesti odstavek bis 18. člena: socialne, vzgojne in rekreacijske dejavnosti, ki so primarnega pomena za slovensko jezikovno manjšino.	3

21

Na podlagi stošestnajstega odstavka 9. člena Deželnega zakona št. 13 z dne 30. 12. 2024 (t. i. Zakon o stabilnosti 2025) je bilo leta 2024 na seznam dodanih 7 primarnih organizacij (Mladinski dom Gorica, Slovenski taborniki v Italiji Rod modrega vala Trst-Gorica, Slovenska zamejska skavtska organizacija, Zavod za slovensko izobraževanje Špeter, Sklad Mitja Čuk, Krožek za kulturno, športno in podporno udejstvovanje KRUT, Študijski center Melanie Klein), in sicer z namenom, da bi poenostavili sistem financiranja. Vse te organizacije so bile namreč že pred tem vrsto let prejemnice izrednih finančnih podpor iz sredstev za rezervacije. Financiranje je tako postalo redno, ko je Posvetovalna komisija ocenila, da so te ustanove strateške in pomembne: ukvarjajo se pretežno z mladimi in zasledujejo pomemben cilj utrjevanja slovenščine.

OP za koordinacijo manjšinskih jezikov je leta 2024 objavil tudi naslednje namenske razpise:

- 1) javni razpis, namenjen financiranju rednih vzdrževalnih del v prostorih in na objektih, namenjenih kulturnim, rekreativnim, športnim in družbenim dejavnostim ustanov in organizacij, ki so vpisane v Deželni register organizacij slovenske jezikovne manjšine;
- 2) javni razpis, namenjen financiranju programov občolskih dejavnosti za učence in dijake vseh vrst in stopenj šol s slovenskim učnim jezikom v nekdanjih pokrajinah Trst in Gorica ter večstopenjskega dvojezičnega zavoda v Špetru, katerih namen je utrjevanje, krepitev in širjenje rabe slovenskega jezika ter podpora družinam ter šolskim ustanovam.

Intervjuvanci ocenjujejo, da sistem deželnega javnega financiranja z državnimi sredstvi iz Zakona 38/2001 v splošnem deluje. Ob tem je bil podan predlog za oblikovanje triletnega programa, ki bi razporeditev sredstev določil za obdobje treh let, kot je to že predvideno za financiranje organizacij furlanske jezikovne skupnosti.

19. člen

Letni državni prispevki za rabo slovenskega jezika v javni upravi

Člen ureja porazdelitev sredstev za namene, določene v 8. členu Zakona 38/2001, ki se dodelijo deželni upravi za delovanje Centralnega urada za slovenski jezik Avtonomne dežele FJK iz člena 19 bis, lokalnim upravam, vzgojno-izobraževalnim ustanovam prek Urada za slovenske šole pri Deželni šolski direkciji za FJK, organom javne uprave in koncesionarjem za opravljanje javnih služb na poselitvenem območju slovenske jezikovne manjšine.

Za upravljanje s postopki financiranja javne uprave iz tega člena je zadolžen CU AD FJK. V ta namen je vzpostavil Mrežo za slovenski jezik v javni upravi, ki je začela delovati januarja 2019. Delovanje Mreže temelji na podpisu triletnega sporazuma med Avtonomno deželo FJK ter institucijami v Mreži.

Mreža je bila po predhodnem sklepu Paritetnega odbora z dne 12. 6. 2018 prvič sestavljena z Odlokom Deželnega sveta št. 1990 z dne 26. 10. 2018 za triletje 2019–2021. Sledil je Odlok Deželnega sveta št. 1535 z dne 8. 10. 2021 za triletje 2022–2024. Trenutno sestavo Mreže in deleže financiranja institucij v Mreži je za triletje 2025–2027 potrdil Deželni svet z odlokom št. 1536 z dne 18. 10. 2024. Odlok določa financiranje v višini 1.200.000 EUR letno od skupnih 3.600.000 EUR za triletje 2025–2027.

Kot je razvidno iz Priloge A k ODS 1536/2024, Mrežo sestavlja 40 institucij:

- 32 občin;
- Deželna agencija za okolje ARPA;
- 2 javni zdravstveni podjetji: Julijsko-posoško univerzitetno javno zdravstveno podjetje (ASUGI) in Univerzitetno javno zdravstveno podjetje za Osrednjo Furlanijo (ASUFC);
- Trgovinska zbornica za Trst in Gorico;
- Deželni šolski urad;
- Glasbeni konservatorij Giuseppe Tartini iz Trsta;
- Vladni komisariat v deželi FJK;
- 1 konzorcij občinskih uprav: Kulturni konzorcij Tržiča.

Občine na Videmskem in nekatere občine na Goriškem imajo skupna jezikovna okenca za slovenski jezik.

Institucije, ki so podpisnice sporazuma o Mreži, so upravičene do jezikovnih storitev CU AD FJK in do sredstev za delovanje slovenskih jezikovnih okenc. Prejeta sredstva lahko institucije porabijo za različne namene, na primer za zaposlitev referenta na jezikovnem okencu ter za kritje stroškov zaposlenega osebja na okencu ali zunanjega prevajalskega servisa.

Nekatere institucije v Mreži, kot sta Glasbeni konservatorij Giuseppe Tartini iz Trsta in Vladni komisariat, koristijo storitve CU AD FJK, a niso prejemnice sredstev. Poseben status ima tudi Deželni šolski urad FJK za slovenske šole (v nadaljevanju Deželni šolski urad FJK), ki mu bo CU AD FJK namesto financiranja nudil prevajalske storitve. V ta namen bo CU AD FJK dodatno razširil svoj kader.

Institucije podpisnice sporazuma o Mreži lahko za prevode zahtevnejših besedil zaprosijo zunanji prevajalski servis, s katerim ima CU AD FJK sklenjeno pogodbo. Intervjuvanci CU AD FJK menijo, da ta možnost razbremeni osebje na slovenskih jezikovnih okencih, predvsem kadar referenti sicer imajo znanje slovenščine, a nimajo prevajalske izobrazbe.

Med naloge CU AD FJK spada tudi zbiranje poročil o dejavnostih institucij v Mreži in preverjanje obračunske dokumentacije o porabljenih sredstvih. CU AD FJK sicer nima pristojnosti za preverjanje vsebine in učinkov izvedenih dejavnosti. Sporazumi od leta 2025 dalje predvidevajo, da mora biti slovensko jezikovno okence vidno za javnost. Poleg tega so institucije v Mreži dolžne prevesti določen obseg svoje dokumentacije.

CU AD FJK dodeljuje sredstva tudi na podlagi namenskih razpisov za prejem finančne podpore za spodbujanje rabe slovenščine v javni upravi na projektni ravni. Na razpise se lahko prijavijo lokalne uprave in koncesionarji za opravljanje javnih služb na poselitvenem območju slovenske jezikovne manjšine, tudi brez članstva v Mreži. S sklepom Deželnega odbora št. 1344 z dne 31. 7. 2019 je bilo v ta namen dodeljenih 770.000 EUR za triletnje 2019–2021. S sklepom Deželnega odbora št. 4507 z dne 20. 12. 2021 je bilo nato dodeljenih 500.000 EUR za triletnje 2022–2024. Aprila 2025 je bil objavljen nov razpis za novo triletnje v skupni vrednosti 700.000 eur.

Iz intervjujev izhaja ostra kritika, da se izvajanje 8. člena iz Zakona 38/2001 v javni upravi večinoma financira iz državnih sredstev, predvidenih po 18. členu ante. Izjema pri tem so dvojezične občine, na katerih imajo vsi ali vsaj večina zaposlenih znanje slovenskega jezika. Po mnenju intervjuvancev bi morale deželna uprava in lokalne uprave v večji meri prevzemati strošek javne rabe slovenščine, saj deželna avtonomija temelji na jezikovni raznolikosti.

Člen 19 bis

Centralni urad za slovenski jezik

Člen predvideva, da je CU AD FJK zadolžen za vodenje in usklajevanje dejavnosti, povezanih z rabo slovenskega jezika v javni upravi. Člen določa funkcije, strukturo in delovanje CU AD FJK.

Analiza delovanja CU AD FJK je bila podrobneje predstavljena na drugi in tretji Deželni konferenci (Grgič 2018, Grgič in Paclich 2022). Na tem mestu izpostavljam dodatne aktualne vsebine, ki izhajajo iz intervjujev.

V skladu s tretjim odstavkom tega člena CU AD FJK skrbi za uveljavljanje slovenskega jezika v javni upravi, in sicer za:

- prevajanje in tolmačenje za potrebe deželne uprave;
- jezikovno izobraževanje zaposlenih v deželni upravi in institucijah podpisnicah sporazuma o Mreži;
- terminološko normiranje in jezikovno usklajevanje.

CU institucijam v Mreži nudi predvsem jezikovno svetovanje, lektoriranje prevodov ter podporo pri uporabi programa za računalniško podprto prevajanje Trados.¹⁶

Jezikovne storitve za institucije v Mreži so se razširile, saj jim CU AD FJK po potrebi nudi tudi tolmačenje. Denimo Občina Gorica je nedavno zaprosila za tolmačenje na podelitvi nagrade Mesta Gorica, ki sta jo 15. 3. 2025 v Gorici prejela predsednika Sergio Mattarella in Borut Pahor. CU AD FJK za občine občasno prevaja besedila, ki so uporabna za vse občine v Mreži. Primer takšne situacije je bila enovita posodobitev spletnih strani občin v Mreži. Tovrsten sistem enotnega prevajanja na CU AD FJK ocenjujejo kot zelo učinkovit in menijo, da bi se moralo več sredstev vlagati v to smer tudi v prihodnje.

Po potrebi CU AD FJK nudi svetovanje na področju toponomastike. Nekatere institucije v Mreži so že zaprosile za svetovanje o slovenskih krajevnih imenih, ko so postavljale nove table, predvsem na Videmskem. Za mnenje so že zaprosila podjetja Strade FVG, ANAS in druge prometne službe ter nekatere občine. CU AD FJK si prizadeva za enoten uraden seznam vseh krajevnih imen v slovenščini na deželnem območju. V ta namen so predvidena toponomastična terminološka srečanja v sodelovanju s SLORI-jem. Na CU AD FJK predlagajo, da bi DZ 26/2007 nadgradili s posebnim členom, ki bi predvidel uraden seznam krajevnih imen po modelu seznama krajevnih imen v furlanščini, vključenem v DZ 29/2007 za furlansko jezikovno skupnost.

Intervjuvanci CU AD FJK opažajo, da se je povpraševanje različnih deželnih direktij in služb po njihovih jezikovnih storitvah znatno okrepilo, in sicer predvsem po prevajanju in tolmačenju. Povečanje povpraševanja je povezano tudi z okrepljenim bilateralnim sodelovanjem s Slovenijo zaradi EPK-ja v

¹⁶ Program za računalniško podprto prevajanje omogoča delo na skupni platformi z enotnim pomnilnikom prevodov in preverjeno terminološko bazo. (Grgič in Paclich 2022, 116).

Novi Gorici in Gorici, ki poteka poleg že ustaljenih dejavnosti na ravni Programa za čezmejno sodelovanje Interreg Italija-Slovenija, v okviru katerega je sodelovanje z Organom upravljanja in Skupnim sekretariatom že uveljavljeno.

CU AD FJK nudi tolmačenje denimo na sejah Deželnega sveta, Posvetovalne komisije in Paritetnega odbora.

CU AD FJK vodi tudi lastne jezikovne projekte. Letos je poskrbel za nov prevod Ustave Republike Italije v slovenski jezik, ki bo kmalu natisnjen in razdeljen šolam in različnim ustanovam.

Leta 2023 je izšla dvojezična publikacija *La normativa di tutela degli Sloveni in Italia/Predpisi o varstvu Slovencev v Italiji*, ki vsebuje slovenski prevod Posebnega statuta Avtonomne dežele FJK, Zakona 482/1999, Zakona 38/2001, Deželnega zakona 26/2007 in U.P.R. z dne 12. 9. 2007. Publikacijo je pripravila Služba za manjšinske jezike in deželne rojake v tujini, CU AD FJK in SLORI pa sta poskrbela za prevod, lektoriranje ter jezikovni in terminološki pregled.

V tretjem odstavku 19. člena bis je predvideno, da je CU AD FJK pristojen za vzpostavitev in upravljanje spletnega portala za spodbujanje rabe slovenskega jezika v javni upravi. V sodelovanju s SLORI-jem ureja prosto dostopen spletni portal Jezik na klik (www.jeziknaklik.it), na katerem so objavljeni rezultati večletnega dela: Zvezek normiranih terminov, dvojezični dokumenti in obrazci, podatkovne baze ter drugo jezikovno in terminološko gradivo.¹⁷

Vsi intervjuvanci so zelo pohvalili zgledno in učinkovito delovanje CU AD FJK. Kljub temu so izpostavili vprašljivost rabe slovenščine in izvajanja 8. člena Zakona 38/2001 predvsem med koncesionarji za opravljanje javnih služb. Čeprav bi bilo treba razmisliti o vključitvi tudi teh institucij v Mrežo, trenutna finančna dotacija tega ne dovoljuje. To bi bilo izvedljivo le, če bi se zvišalo državno financiranje za izvajanje 8. člena Zakona 38/2001.

Intervjuvanci CU AD FJK kritično ugotavljajo, da so se tečaji o uporabi programske opreme Trados le delno obrestovali. Nekateri prevajalci so orodje motivirano sprejeli in ga redno uporabljajo, medtem ko ga drugi niso uporabili predvsem zaradi pogostih menjav v jezikovnih službah in omejene potrebe po prevajanju.

Na tem mestu je treba opozoriti na Deželni program jezikovne politike za slovenščino, ki je bil predstavljen na tretji Deželni konferenci (Brezigar, Grgič in Jagodic 2022), vendar ostaja v celoti neizpolnjen. Intervjuvanci so opozorili na predlog, da bi se v DZ 26/2007 vneslo 19. člen tris, ki bi urejal vprašanje jezikovne politike. Nekateri intervjuvanci ugotavljajo, da bi morali vprašanje jezikovne politike upravljati sistemsko v sodelovanju z deželno upravo, med drugim zato, ker je slovenska skupnost v FJK postavljena pred pomembne družbene izzive, med katerimi je demografska zima eden izmed najbolj aktualnih. Drugi intervjuvanci so do tega predloga nekoliko zadržani, saj menijo, da bi ga bilo treba predhodno dodatno premisliti v skladu z družbeno-kulturnimi potrebami slovenske manjšine.

21. člen

Deželni sklad za slovensko jezikovno manjšino

Deželni sklad za slovensko jezikovno manjšino je vključen v deželni proračun. Člen določa tipologijo dejavnosti in organizacij, ki jih lahko deželna uprava financira iz tega sklada, in sicer:

- a) dejavnosti, ki jih izvajajo javne vzgojno-izobraževalne ustanove za spodbujanje razvoja vzgojne in izobraževalne ponudbe šol vseh vrst in stopenj;
- b) dejavnosti za krepitev vzajemnega spoznavanja različnih kulturnih in jezikovnih stvarnosti v deželi FJK;
- c) dejavnosti lokalne uprave za spodbujanje čezmejnega sodelovanja na področju kulture, vzgoje, športa in rekreacije;

¹⁷ Več o spletnem portalu Jezik na klik v Grgič in Paclich (2022).

d) obnovitvena dela in izredno vzdrževanje na stavbah, ki se uporabljajo za kulturne, rekreativne, športne in družbene dejavnosti slovenske jezikovne manjšine.

Pri dejavnostih pod točkama a) in c) člen spodbuja sodelovanje z ustanovami in lokalnimi skupnostmi Republike Slovenije.

Deželni sklad od leta 2021 znaša 100.000 EUR letno, ki se z razpisom dodelijo javnim vzgojno-izobraževalnim ustanovam za spodbujanje razvoja vzgojne in izobraževalne ponudbe, kot je predvideno pod točko a). Po prehodnem mnenju Posvetovalne komisije o objavi razpisa in financiranju ustanov odloča Deželni odbor. Intervjuvanci so opozorili, da so bila v obdobju, ko se je DZ 26/2007 začel izvajati, sredstva v skladu znatno višja.

4 Zaključki

Intervjuvanci soglasno ocenjujejo, da DZ 26/2007 zagotavlja primeren okvir pravnega varstva slovenske skupnosti v Furlaniji - Julijski krajini. Ocenili so, da je delovanje OP za koordinacijo manjšinskih jezikov, ki ima vlogo sekretariata za Posvetovalno komisijo, ureja Deželni register in postopke financiranja slovenskih organizacij, ustrezno vpeljana. Menijo tudi, da se je zaradi delovanja CU AD FJK raba slovenščine v deželni upravi dodatno utrdila in razširila, predvsem pa se je znatno zvišala kakovost prevajanja in tolmačenja v deželni in lokalni upravi.

25

Iz intervjujev obenem izhaja nekaj težav in pomanjkljivosti, ki jih predstavljamo po točkah. Namen Deželne konference je namreč prav opozoriti na morebitne težave in predlagati rešitve za izboljšanje stanja. Odrpta vprašanja so bila v ospredju že na prejšnjih deželnih konferencah in jih je z namenom oblikovanja primernih rešitev treba čim prej vključiti v procese političnega odločanja.

Povečanje obsega državnih in deželnih sredstev za namene izvajanja DZ 26/2007

V strokovnem poročilu ugotavljamo, da je deželna uprava razširila in utrdila kader z znanjem slovenskega jezika, vendar je polovica osebja na OP za koordinacijo manjšinskih jezikov in CU AD FJK zaposlena prek agencije za posredovanje dela. Kot že poudarjeno na tretji Deželni konferenci (Janežič 2022, 35), moramo tudi ob tej priložnosti izpostaviti, da je bilo financiranje rabe slovenskega jezika po 8. členu Zakona 38/2001 načrtovano kot prehodno in zagonsko. Po začetni fazi naj bi deželna in lokalna uprava ter koncesionarji za opravljanje javnih služb osebje z znanjem slovenščine v čim večjem obsegu zaposlovali z lastnimi sredstvi. Namesto tega pa se je ustalil sistem financiranja osebja prek agencije za posredovanje dela, ki črpa državna sredstva iz 8. člena Zakona 38/2001. Tovrsten način zaposlovanja za določen čas onemogoča učinkovito dolgoročno načrtovanje in je namenjeno upravljanju zgolj tekočih zadev v posameznem proračunskem letu (Janežič 2022, Grgič in Pačlich 2022). Kot omenjeno v tem poročilu, je posledično omejen denimo učinek izobraževalnih programov, ki jih nudi CU AD FJK, saj se na novo usposobljeni kadri po preteku pogodbe porazgubijo.

Intervjuvanci so izrazili potrebo, da se višina sredstev v Deželnem skladu za slovensko jezikovno manjšino poveča, saj bi to omogočilo izvajanje dejavnosti pod točkami b), c) in d) 21. člena. Deželna uprava bi se lahko tako še dodatno vključila v dejavnosti, ki podpirajo rabo slovenskega jezika v FJK med mladimi in v lokalni upravi, utrdila mednarodne odnose z Republiko Slovenijo ter finančno podrla sodelovanje med jezikovnimi skupnostmi v FJK.

Po ocenah intervjuvancev se mora znesek državnih sredstev iz Zakona 38/2001, ki ga deželna uprava upravlja po 18. členu ante, nujno povečati z dosedanjih 10.000.000 EUR na 14.000.000 EUR letno, kar bi bilo v skladu tudi z letno inflacijo. To bi omogočilo na primer okrepljeno financiranje tistih organizacij, ki trenutno prejemajo premajhen delež sredstev, ter predvsem izvajanje dodatnih dejavnosti za utrjevanje

slovenskega jezika med mladimi. Določanje višine državnih sredstev sicer ni v pristojnosti deželne uprave, vendar se nam zdi primerno, da na tem mestu ponovno opozorimo na to temeljno odprto vprašanje.

Dodatno širjenje in utrjevanje rabe slovenskega jezika v deželni in lokalni upravi

Iz ocen intervjuvancev izhaja, da se je raba slovenščine v deželni upravi dodatno utrdila in razširila predvsem zaradi učinkovitega strokovnega dela OP za koordinacijo manjšinskih jezikov in CU AD FJK.

Odprti ostajata dve temeljni vprašanji. Prvič, intervjuvanci predlagajo, naj deželna uprava na spletni strani dodatno razširi ponudbo informacij v slovenščini, saj pri rabi slovenščine trenutno ni dosledna. V poročilu smo sicer navedli nekatere strani in podstrani na deželni spletni strani, ki so na voljo v slovenskem jeziku, vendar pa tega jezika na primer ni že na naslovni strani. Intervjuvanci menijo, da bi morali popisati še druge deželne urade in enote, na katerih se raba slovenščine kaže kot nujna, kot to velja za denimo deželne informacije in storitve na področju kmetijstva.

Drugič, deželna uprava naj čimprej poskrbi za primerno rabo slovenščine na javnih izobešenih napisih in oznakah deželnih uradov in operativnih enot. Iz poročila namreč izhaja, da je raba na tem področju trenutno zelo pomanjkljiva.

Iz poročila izhaja tudi, da je treba institucije v Mreži spodbujati k čim bolj obsežni rabi jezikovne ponudbe CU AD FJK, saj se gradivo, prevedeno za širše potrebe lokalnih uprav, prosto dostopna jezikovna orodja in pripomočki na spletnem portalu Jezik na klik ter program za računalniško podprto prevajanje Trados ne koristijo v celoti. Iz intervjujev sicer izhaja uspešnost prevajanja zahtevnejših enotnih besedil za več subjektov v Mreži, zato lahko sklepamo, da bi bilo primerno nadaljevati v tej smeri.

26

Intervjuvanci so izpostavili, da je raba slovenščine pomanjkljiva predvsem na nekaterih občinskih upravah in med koncesionarji za opravljanje javnih služb, kar sicer ni v dosegu DZ 26/2007, vendar je kljub temu vredno omembe. Posebno zaskrbljujoče so razmere na Občini Trst, ki občinskemu svetu in tudi rajonskima svetoma na vzhodnem in zahodnem Krasu trenutno ne nudi prevajalskega servisa.

Kot že poudarjeno na prejšnjih Deželnih konferencah, delovanje slovenskih jezikovnih okenc, ki delujejo v sklopu Mreže, zaznamujejo nekatere pomanjkljivosti, ki otežujejo utrjevanje statusa slovenskega jezika v javnosti in rabo slovenščine med uporabniki. Med pomanjkljivostmi izstopajo časovna omejitve financiranja in delovanje na obdobje treh let ter v nekaterih primerih težave z dostopnostjo do okenc zaradi omejenih urnikov in slabe vidnosti.

Iz intervjujev s predstavniki CU AD FJK izhaja, da bi bilo v DZ 26/2007 priporočljivo dodati namenski člen, ki bi urejal področje toponomastike in bi ga dopolnjeval seznam slovenskih krajevnih imen, saj to področje trenutno ni pravno in jezikovno urejeno. Člen bi oblikovali po modelu sorodnega člena v DZ 29/2007 za furlansko jezikovno skupnost.

Neuresničevanje Deželnega programa jezikovne politike za slovenščino

Med neizpolnjenimi rezultati tretje Deželne konference velja poudariti tudi neuresničitev predlaganih korakov za vzpostavitev Deželnega programa jezikovne politike za slovenščino (Brezigar, Grgič in Jagodic 2022). Koncept je bil zastavljen na jasn in pregleden način, zato je bil na konferenci sprejet sklep, da ga je treba čim prej uresničiti.

Na konferenci je bilo opredeljeno, da slovenska skupnost v Italiji potrebuje strokovno zasnovan program aktivne in eksplicitne jezikovne politike, saj lahko le tako preseže golo izvajanje zaščitnih določil iz veljavne zakonodaje in se dejavno zavzame za krepitev slovenščine v tem prostoru. Ob tem je bila na konferenci izpostavljena potreba po večji vlogi in angažiranosti Avtonomne dežele FJK po zgledu že vpeljanega modela za furlanščino. Predlagani koncept Deželnega programa jezikovne politike za slovenščino namreč uvaja potrebo po pripravi petletnega Okvirnega načrta jezikovne politike za slovenščino, kakršnega ima

furlanska skupnost. Takšen načrt predstavlja temeljen strateški dokument, saj opredeljuje strateške cilje jezikovne politike, prednostna področja ukrepanja, naloge in odgovornosti posameznih akterjev ter pričakovane rezultate. Na organizacijski ravni vzpostavlja tudi okvir in mehanizme, ki bi omogočili sistematično načrtovanje in uresničevanje ukrepov na področju rabe, učenja in promocije slovenskega jezika v FJK. Deželna vlada naj bi v tesnem sodelovanju s strokovnimi institucijami in organizacijami slovenske civilne družbe prevzela večjo vlogo pri načrtovanju teh ukrepov prek vzpostavitve posebnega namenskega organa.

Za uresničitev Deželnega programa jezikovne politike za slovenščino je v prvi vrsti nujna prilagoditev deželnega zakonodajnega okvira. DZ 26/2007 sicer obravnava pravila in ukrepe za varstvo slovenščine v več členih, vendar bi bilo treba zakon dopolniti s členom, ki bi utemeljil potrebo po izdelani jezikovni politiki, orisal strateške cilje programa, uvedel postopek priprave petletnega Okvirnega načrta, ki bi bil nato predstavljen na vsaki Deželni konferenci, predstavil mehanizme in postopke izvajanja tega načrta ter opredelil finančni in kadrovski okvir. Temeljnega pomena je tudi vzpostavitev strokovne službe za izvajanje teh ukrepov, bodisi znotraj pristojnosti CU AD FJK ali v obliki ločene namenske službe oz. agencije. Ker gre za dodatne ukrepe, ki v trenutni pravno-varstveni ureditvi nimajo ustrezne finančne podlage, bi morali za udejanjanje Deželnega programa jezikovne politike za slovenščino nujno predvideti dodaten namenski večletni finančni prispevek.

Deželni program jezikovne politike za slovenščino je ključnega pomena, če želimo prispevati k opolnomočenju sedanjih in novih govorcev ter k uveljavljanju slovenskega jezika v Italiji. Aktivna in vključujoča jezikovna politika izhaja iz prepričanja, da večjezičnost bogati celotno skupnost danega območja in omogoča napredek na vseh ravneh družbenega življenja.

27 | *Neprimerno zapisovanje imen in priimkov ter raba strešic*

Kljub pozivom na prejšnjih Deželnih konferencah (Janežič 2018, 2022) in različnih institucionalnih in političnih omizjih nepravilno zapisovanje imen in priimkov ostaja prisotno, kot izhaja iz evidence pravne službe Za jezik pod okriljem SKGZ in SSO. Iz intervjujev izhaja, da se težava pojavi predvsem takrat, ko se v državni, deželni ali lokalni upravi začnejo uporabljati nova programska oprema in aplikacije, še posebno če z njimi upravljajo koncesionarji za opravljanje javnih služb. Vendar pa vzrok težave ni povsem jasan, če upoštevamo, da je v globaliziranem svetu mogoča uporaba večjezičnih digitalnih storitev. Gre za neizvajanje zaščitnih določil, ki je izraz pomanjkljive pozornosti, nepoznavanja manjšinskega pravnega varstva in malomarnosti. Težave se posledično rešujejo sproti, rešitve pa so odvisne od dobre volje vodilnih oseb. Intervjuvanci so opozorili na pomanjkljivosti v Zakonu 38/2001 in DZ 26/2007, saj nobeden ne predvideva administrativnih posledic, ki bi omogočale, da se postopek v primeru nepravilnega zapisovanja strešic v imenih in priimkih razveljavi.

Povečanje učinkovitosti evalvacije DZ 26/2007

Intervjuvanci menijo, da so bile evalvacije izvajanja DZ 26/2007 v obliki Deželnih konferenc doslej koristne in kakovostne. Vendar je treba poudariti, da ostajajo same sebi namen, če se sprejeti zaključki, smernice in sklepi ne vključijo v nadaljnjo politično razpravo in procese političnega odločanja na deželni in širši ravni. Na tem mestu lahko ponovno poudarimo predlog intervjuvancev za ustanovitev skupnega telesa med predstavniki treh jezikovnih skupnosti, ki bi pod okriljem deželne uprave deloval z namenom soočanja mnenj in praks ter krepitev sodelovanja.

Vprašanje evalvacije se po mnenju intervjuvancev postavlja tudi na ravni učinkov financiranja javnih uprav v Mreži. Deželna uprava namreč trenutno ne razpolaga s primernimi orodji, ki bi ji omogočili, da preveri: a) da se financiranje dejansko porabi za utrjevanje in širjenje slovenščine; b) učinke v rabi slovenščine v okolju, kjer deluje lokalna uprava.

Prav tako bi bilo primerno, da se uvede preverjanje usvojenega znanja slovenščine ob zaključku izobraževalnih programov CU AD FJK. Na ta način bi lahko bolje ovrednotili učinkovitost izobraževalnih dejavnosti in kakovost izobraževalne ponudbe.

Širjenje delovanja Posvetovalne komisije

Iz intervjujev izhaja potreba po širjenju delovanja Posvetovalne komisije v skladu s pravno opredeljeno vlogo v DZ 26/2007. Kot že poudarjeno na tretji Deželni konferenci (Blažina in Jarc 2022, 44), se Posvetovalna komisija večinoma ukvarja s porazdelitvijo sredstev, namenjenih slovenski manjšini. Vendar pa so njene pristojnosti po zakonu širše, saj gre za splošen posvetovalni organ za vsa vprašanja in vsebine v zvezi s slovensko jezikovno manjšino v FJK. Posvetovalna komisija je po zakonu pristojna za podajanje mnenj na zahtevo Deželnega sveta in odbora ali deželnih organov in agencij ter za samostojno pripravo pripomb in predlogov v zvezi s cilji iz 1. člena DZ 26/2007.

Intervjuvanci so kritično ocenili postopke glasovanja in odločanja znotraj Posvetovalne komisije. Poudarili so, da morajo biti sklepi sprejeti z glasovanjem posameznih članov in članic, sprejme pa naj se mnenje večine. Prav tako so poudarili, da mora Posvetovalna komisija predhodno sprejeti vse sklepe o financiranju, saj se v nasprotnem primeru spodkopava njeno vlogo in avtoriteto.

Zagotavljanje participacije predstavnikov slovenske manjšine v deželnih organih

28

Ob koncu moramo ponovno opozoriti na temeljno vprašanje izvolitve slovenskih predstavnikov v Deželnem svetu FJK in italijanskem parlamentu, ki sicer ni v izrecni pristojnosti DZ 26/2007. Izvajanje pravnega varstva je namreč izraz kompleksnega političnega dogovarjanja in vključevanja slovenskih izvoljenih predstavnikov in predstavnic v procese političnega odločanja. Brez teh bi bilo izvajanje pravnega varstva na deželni in širši ravni močno okrnjeno ali celo nemogoče.

Iz poročila obenem izhaja, da slovensko predstavništvo v deželni upravi ni urejeno v skladu s 14. členom DZ 26/2007 o Zaščiti družbenih, gospodarskih in okoljskih interesov, kar bi omogočilo, da so interesi slovenske jezikovne manjšine neposredno zastopani v deželnih posvetovalnih kolegijskih organih, pristojnih za področja, povezana z upravno ureditvijo, rabo tal, prostorskim, gospodarskim in družbenim načrtovanjem. Ta člen se dejansko ne izvaja.

Krepitev sodelovanja na evropskih razpisih in natečajih

Z namenom izvajanja 3. člena o mednarodnih odnosih in 4. člena o sodelovanju med deželnimi jezikovnimi skupnostmi naj deželna uprava še naprej podpira organizacije slovenske jezikovne manjšine pri sodelovanju na evropskih razpisih in natečajih, bodisi v obliki neposrednega partnerstva bodisi v obliki načelne podpore. Pozitivna izkušnja s projektom CrossTerm je pokazala, da sodelovanje deželnih in manjšinskih institucij, ki se ukvarjajo z jezikovno politiko in širjenjem manjšinskih jezikov na obmejnem in deželnem območju, pripomore h konstruktivnemu reševanju skupnih problematik.

Zagotoviti digitalno frekvenco za Radio Trst A

V skladu s 17. členom DZ 26/2007 o ukrepih za oddajanje radijskih in televizijskih programov v slovenskem jeziku naj deželna uprava na pristojnih omizjih z RAI-jem zagotovi digitalno frekvenco, namenjeno oddajanju slovenskih programov Radia Trst A v sklopu novega sistema oddajanja DAB+, in tako omogoči signal na celotnem poselitvenem območju slovenske jezikovne manjšine.

5 Sklepna misel

Strokovno poročilo lahko sklenemo z željo, da bi si deželna uprava in lokalne uprave kljub opredeljenim pomanjkljivostim še naprej prizadevale za nadgradnjo in utrditev izvajanja DZ 26/2007, in sicer z namenom izboljšanja družbeno-političnega položaja ne le slovenske jezikovne skupnosti v FJK, temveč celotne deželne edinstvene večjezične in večkulturene skupnosti. Gre za izraz zrelega pluralizma in pravne države, na katerih mora temeljiti sodobna družbeno-politična ureditev.

Bibliografija

Advisory Committee on the FCNM - Framework Convention for the Protection of National Minorities, Council of Europe, 2024. *Sixth Report submitted by Italy. Pursuant to Article 25, paragraph 2 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities - received on 14 March 2024*, <https://rm.coe.int/6th-sr-italy-en/1680aef223>.

Brezigar, S., Grgič, M. in Jagodic, D., 2022. Koncept deželne jezikovne politike za slovenščino: teoretska izhodišča, cilji, področja ukrepanja in institucionalni okvir. V: Jagodic, D. (ur.), *Tretja deželna konferenca o varstvu slovenske jezikovne manjšine. Trst, 12. in 19. november 2021*. Avtonomna dežela Furlanija - Julijska krajina, Trst, 133–158.

Grgič, M., 2018. Centralni urad za slovenski jezik in mreža storitev na obravnavanem geografskem območju: ocena trenutnega stanja, teoretski vidiki in organizacijski modeli. V: Janežič, A. in Jagodic, D. (ur.), *Druga deželna konferenca o zaščiti slovenske jezikovne manjšine. Gorica, 24. november 2017, Trst, 25. november 2017*. Avtonomna dežela Furlanija - Julijska krajina, Trst, 67–82.

Grgič, M. in Paclich, F., 2022. Centralni urad za slovenski jezik pri Avtonomni deželi Furlaniji - Julijski krajini: pregled delovanja in novi izzivi. V: Jagodic, D. (ur.), *Tretja deželna konferenca o varstvu slovenske jezikovne manjšine. Trst, 12. in 19. november 2021*. Avtonomna dežela Furlanija - Julijska krajina, Trst, 113–127.

Jagodic, D., 2017. Slovenci v Italiji: poselitveni prostor in demografsko gibanje. V: N. Bogatec in Z. Vidau (ur.), *Skupnost v središču Evrope Slovenci v Italiji od padca Berlinskega zidu do izzivov tretjega tisočletja*. SLORI-ZTT, Trst, 40–49.

Janežič, A., 2018. Deset let po sprejetju deželnega zakona 26/2007. Doseženi rezultati, težave z izvajanjem predpisov in pomanjkljivosti sedanje zakonodajne ureditve. V: Janežič, A. in Jagodic, D. (ur.), *Druga deželna konferenca o zaščiti slovenske jezikovne manjšine. Gorica, 24. november 2017, Trst, 25. november 2017*. Avtonomna dežela Furlanija - Julijska krajina, Trst, 31–44.

30

Janežič, A., 2022. Ocena izvajanja določil zaščitne zakonodaje: opažene težave in morebitne pomanjkljivosti. V: Jagodic, D. (ur.), *Tretja deželna konferenca o varstvu slovenske jezikovne manjšine. Trst, 12. in 19. november 2021*. Avtonomna dežela Furlanija - Julijska krajina, Trst, 29–41.

Mezgec, M., 2022. Večjezično šolanje v Kanalski dolini: mit ali realen scenarij? V: Jagodic, D. (ur.), *Tretja deželna konferenca o varstvu slovenske jezikovne manjšine. Trst, 12. in 19. november 2021*. Avtonomna dežela Furlanija - Julijska krajina, Trst, 47–69.

Mezgec, M. in Vidau, Z., 2024. Jezikovna krajina na naselitvenem območju Slovenk in Slovencev v Italiji. V: Grgič, M. (ur.), *Slovenščina v Italiji*, SLORI, Trst, 79–100.

Skupni odbor Republike Slovenije in Avtonomne dežele Furlanije-Julijske krajine, 2024. *Peto zasedanje Skupnega odbora Republike Slovenije - Avtonomne dežele Furlanije - Julijske krajine - Skupna izjava*, www.gov.si/novice/2024-03-26-peto-zasedanje-skupnega-odbora-republike-slovenije-avtonomne-dezele-furlanije-julijske-krajine/.

Vidau, Z., 2022. Ocena izvajanja določil iz 10. člena Zakona št. 38/2001 o krajevnih imenih in javnih napisih. V: Jagodic, D. (ur.), *Tretja deželna konferenca o varstvu slovenske jezikovne manjšine. Trst, 12. in 19. november 2021*. Avtonomna dežela Furlanija - Julijska krajina, Trst, 75–107.

